

УДК 657.421.3

Серпенінова Ю.С., Алтинцева О.С.

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»
Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

У статті проаналізовано порядок проведення інвентаризації програмного забезпечення, як специфічного об'єкту обліку на підприємстві. Виявлено основні проблемні аспекти, що виникають при проведенні інвентаризації програмного забезпечення. З метою удосконалення виявлених недоліків запропоновані шляхи удосконалення інвентаризації програмного забезпечення у розрізі завдань інвентаризації, а також поетапну методичку інвентаризації програмного забезпечення.

Ключові слова: програмне забезпечення, інвентаризація.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку окремо взятої країни, так і світової економіки характеризується стрімким збільшенням значення та ролі інформатизації. Як наслідок можна простежити збільшення частки нематеріальних активів у структурі активів вітчизняних підприємств. Втім, спостерігається порушення у структурі ринку інформаційно – комп'ютерних технологій, потребує доопрацювання законодавча база, надаються викривлені статистичні дані про програмне забезпечення (далі – ПЗ), що є головним елементом ринку інформаційних технологій. Чітка невизначеність методологічних положень і принципів бухгалтерського обліку і контролю господарських операцій з ПЗ призводить до надання неправдивої інформації та сприяє неефективному контролю за їх використанням. В таких умовах особливого значення набуває чітко організований процес контролю за правильністю та правомірністю використання

ПЗ, що обумовлює потребу проведення інвентаризації ПЗ. Таким чином, дослідження практичних та методичних засад організації інвентаризації ПЗ є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвентаризації нематеріальних активів досліджували у своїх працях такі вітчизняні вчені як О.Л. Біляченко, М.І. Бабіч, Н.В. Винниченко, О.В. Кантаєва, О.Б. Нікітюк, Л.Й. Юрківська та інші. Так, О.Л. Біляченко у своїх працях [1, 2, 3] проведено ґрунтовний аналіз облікових аспектів інвентаризації ПЗ. Також О.Л. Біляченко та Л.Й. Юрківська [4] проводили аналіз контролю ПЗ як функції управління інформаційно-комп'ютерними технологіями. О.В. Кантаєва і М.І. Бабіч [6] акцентували увагу на контролі ефективності використання нематеріальних активів для прийняття управлінських рішень. Н.В. Винниченко [5] розглядала проблеми внутрішнього контролю нематеріальних активів на підприємстві. О.Б. Нікітюк [7] запропонував стратегії управління інтелектуальною власністю в розрізі тих нематеріальних активів, які знаходяться на підприємстві.

Метою дослідження є аналіз проблемних аспектів організації та методики проведення інвентаризації ПЗ, а також розробка пропозицій по їх удосконаленню.

Виклад основного матеріалу дослідження. Високий рівень розвитку інформаційно - комп'ютерних технологій надзвичайно спростили процедури ведення бухгалтерського обліку та контролю на підприємствах. Наявність сучасного ПЗ в установах і організаціях дозволяє за короткий проміжок часу зареєструвати велику кількість господарських операцій і належним чином їх оформити у паперовому вигляді. Але виникають питання контролю під час проведення інвентаризації ПЗ, узв'язку з нечіткою регламентацією певних положень законодавчих актів. Крім того, виникає потреба посилення контролю за використанням ПЗ суб'єктами господарювання, про що свідчить високий рівень неправомірного застосування ПЗ (табл. 1).

Таблиця 1 – Неліцензійне використання програмного забезпечення у 2013 році [11]

Реґіон	Комерційна вартість, млрд. \$	%
Азіатсько-Тихоокеанський реґіон	21	62% (+2% до 2011)
Північна Америка	10,9	19% (без змін з 2011)
Західна Європа	12,8	29% (-3% з 2011)
Україна	0,272	35-40%

Для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка [7]. Професійне, систематичне проведення інвентаризації надасть можливість визначити і проаналізувати фактичну наявність цінностей на підприємстві, оцінити вартість, відображати в обліку.

Основні положення проведення інвентаризації підприємств, установ, організацій та відповідно оформлення отриманих результатів встановлено Інструкцією по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків (далі Інструкція №69). Але даний нормативний документ не є досконалим, він не враховує специфіки правового режиму застосування ПЗ, яке останнім часом набуло широкого застосування на підприємствах, особливо неліцензійного у зв'язку з значними матеріальними затратами на його придбання. Крім того, необхідно звернути увагу на те, що Інструкція №69 втрачає чинність і починаючи з 1 січня 2015 року набуває чинності Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. Даними нормативно-правовими актами встановлюються завдання інвентаризації, які стосовно ПЗ, на нашу думку, варто доповнити з урахуванням специфіки ПЗ (рис. 1).

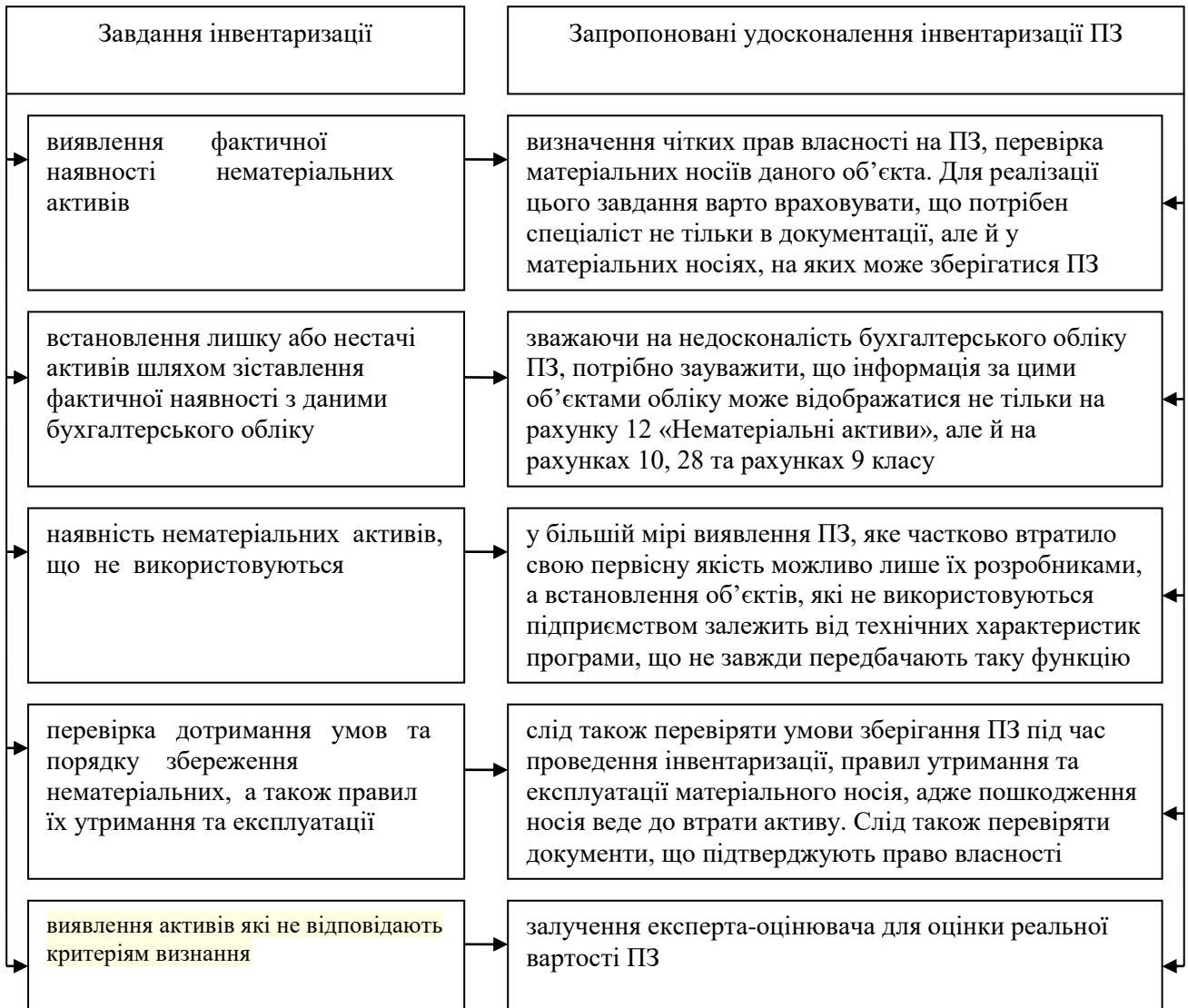

Рисунок 1 – Запропоновані шляхи удосконалення інвентаризації ПЗ у розрізі завдань інвентаризації

Таким чином, існує ряд завдань і ряд недоліків по вирішенні цих завдань під час проведення інвентаризації. З урахуванням всього, методика інвентаризації ПЗ повинна проводитися у кілька стадій (рис. 2).

Рисунок 2 – Порядок проведення інвентаризації ПЗ

На першій стадії керівник підприємства приймає відповідне рішення про проведення інвентаризації, визначає об'єкт (ПЗ), відповідальних осіб та терміни проведення перевірки. Також по підприємству видається наказ про проведення інвентаризації, скликається інвентаризаційна комісія (до складу інвентаризаційної комісії забороняється входити матеріально-відповідальним особам). Отже цей етап включає тільки організаційні питання.

На підготовчій стадії важливим є визнання об'єкта бухгалтерського обліку як об'єкта інвентаризації (рис. 3). Нематеріальним активом, об'єктом бухгалтерського обліку, являється авторське право, тобто документальне засвідчення права власності і розпоряджання підприємством ПЗ. Щоб розпочати інвентаризацію потрібно отримати від матеріально-відповідальних осіб розписки про повну готовність об'єктів до фактичної перевірки.

При інвентаризації ПЗ крім загальних норм проведення інвентаризації, необхідно звернути увагу на наявність документів, згідно яких оформлене

придбане ПЗ, і документів, що описують сам об'єкт, які були підставою для оприбуткування (ліцензійний договір, авторський договір, патент).

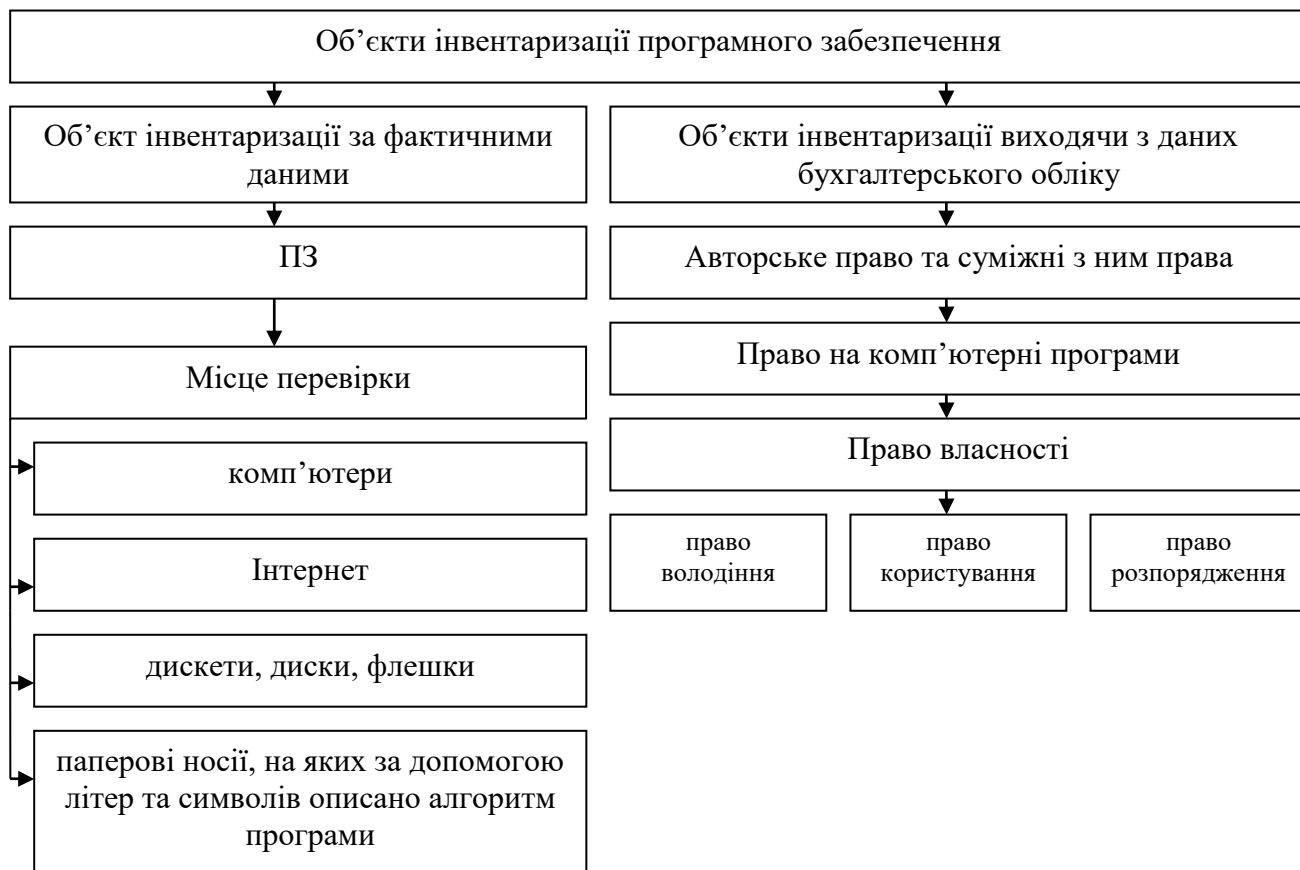

Рисунок 3 – Об'єкти інвентаризації ПЗ [4]

Надзвичайно важливим аспектом діяльності інвентаризаційної комісії виступає перевірка реальності вартості зарахованого на баланс ПЗ. Тому, також слід враховувати що оцінити вартість ПЗ можливе тільки за наявності в складі комісії або взагалі на підприємстві працівника, який володіє спеціальними знаннями, професійними навичками, або кваліфікаційний експерт-оцінювач.

Третя, технологічна стадія включає в себе перевірку наявності і стану ПЗ, оцінку, а також складання інвентаризаційних описів.

На заключній стадії – результативній, інвентаризаційна комісія відображає отримані результати в бухгалтерському обліку та оформлює документально, аналізує їх та розробляє рекомендації щодо усунення виявлених недоліків.

Відображення в бухгалтерському обліку отриманих результатів інвентаризації ПЗ можливо у декількох варіантах (рис. 4).

Рисунок 4 – Відображення в бухгалтерському обліку результатів інвентаризації ПЗ

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, інвентаризація являється одним із найголовніших завдань у діяльності підприємства, яке ставить на мету економічний ріст з використанням комп'ютерних програм, і в той же час уникнення загроз з боку неліцензійного їх використання.

У ході дослідження нами було виявлено ряд проблем, які виникають у ході проведення інвентаризації ПЗ:

- відсутність спеціальних форм документів з інвентаризації ПЗ. Наявність таких форм дозволила б спростити процедури проведення інвентаризації;
- відсутність спеціальної класифікації ПЗ у законодавчих актах. Застосування такої класифікації дозволило б розділити ПЗ за ціною, статусом і метою використання;
- проблеми оцінки ПЗ, що пов'язані зі складністю визначення вартості ПЗ створеного власними силами (потреба виокремлення затрат на етапах дослідження і розробки), а також потребою залучення експертів-оцінювачів для встановлення справедливої вартості об'єкта інтелектуальної власності;
- відсутність єдиної методики відображення в обліку результатів інвентаризації, що пов'язано із специфікою ПЗ як об'єкту обліку. Для цього необхідно враховувати, що ПЗ може відобразитись не лише у складі нематеріальних активів, але й на рахунках 10, 28 та рахунках 9-го класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Біляченко О.Л. Аналіз дисертацій з проблем програмного забезпечення: актуальні напрями дослідження / О.Л. Біляченко // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – № 2 (52). – С. 62-71
2. Біляченко О.Л. Застосування інформаційно-комп'ютерних технологій в процесі проведення інвентаризації програмного забезпечення / О.Л. Біляченко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: [Міжнародний збірник наукових праць / відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець] / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. ? Житомир: ЖДТУ, 2010. Випуск 2 (17). - С. 6-15
3. Біляченко О.Л. Інвентаризація програмного забезпечення: теорія і методика / О.Л. Біляченко // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. Житомир: ЖДТУ, 2010. № 1 (51). - С. 23-28.

4. Біляченко О.Л. Контроль програмного забезпечення як функція управління інформаційно-комп'ютерними технологіями / О.Л. Біляченко, Л.Й. Юрківська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Житомир: ЖДТУ, 2011. Випуск 2 (20). С. 486-490
5. Винниченко Н.В. Проблеми внутрішнього контролю нематеріальних активів / Н.В. Винниченко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1666>.
6. Кантаєва О.В., Бабіч М.І. Контроль ефективності використання нематеріальних активів для прийняття управлінських рішень / О.В. Кантаєва, М.І. Бабіч // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/68/1/177.pdf>.
7. Нікітюк О.Б. Стратегии управления интеллектуальной собственностью: нематериальные активы в компаниях (предприятиях) с оценкой стоимости амортизации / О.Б. Нікітюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive.pdf>.
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] Закон України №996-ХІУ від 16 липня 1999 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
9. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» [Електронний ресурс] наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
10. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс] наказ Міністерства фінансів України від 18.10.99 р. № 242 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
11. Seventh Annual BSA and IDC Global Software Piracy Study [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/538/1/486.pdf>.

SOFTWARE INVENTORY

The article analyzes the inventory of the software, as a specific object of accounting at the enterprise. The main problematic aspects arising from the conduct inventory software is analyzed. To improve identified deficiencies it is suggested improvement the software inventory by inventory tasks, step-by-step methodology for software inventory.

Keywords: software, inventory

Серпенінова Ю.С. Інвентаризація програмного забезпечення [Текст] /

Ю.С.Серпенінова, О.С. Алтинцева // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр.– УАБС НБУ.- Суми, 2014.– Вип. 40.– С. 252–260.